

KONДИТЕР MAHSULOTLARI VA BOSHQA TAOMLAR KALKULYATSIYASI

Buxoro shahar kasb-hunar maktabi o'qituvchilari:

Gulbahor G'aybullayeva

Qumriniso Boltayeva

Annotatsiya: *Qandolatchilik sexlarida mahsulotlar oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarini retsepturalari bo'yicha ishlab chiqariladi. Bunda xom-ashyoning narxi chakana narxlar bilan belgilanadi.*

Kalit so'zlar: *Umumiy ovqatlanish korxonalarini, xom-ashyo, chakana narxlar, naryad-buyurtma, hisob-kitob, ustamalar, chegirmalar, yukxat, konditer mahsulotlari, tushuntirish xati, moddiy javobgar shaxs, yo'qlama dalolatnomalari.*

Qandolatchilik sexlari alohida yuridik shaxs sifatida yoki umumiy ovqatlanish korxonalarining bo'linmasi sifatida shakllanadi.

Mahsulotlar hisobi moddiy javobgar shaxslar, mahsulot nomi, navi, hajmi, narxi va jami summasiga qarab olib boriladi.

Qandolatchilik sexlarida mahsulotlar oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarini retsepturalari bo'yicha ishlab chiqariladi. Bunda xom-ashyoning narxi chakana narxlar bilan belgilanadi.

Konditer mahsulotlarining barchasiga sotuv narxlari bilan birgalikda chakana narxlar belgilanadi. Qandolatchilik sexlarida mahsulot ishlab chiqarish naryad-buyurtma asosida ishlab chiqariladi. Naryad-buyurtmada qandolatchilik sexi mudiri iste'molchilar talablariga asosan ishlab chiqarilishi kerak bo'lgan mahsulotlarning nomini va hajmini ko'rsatadi. Naryad-buyurtma uch nusxada tuziladi va korxonani rahbari tomonidan tasdiqlanadi. Naryad-buyurtmaning birinchi nusxasi topshiriqni bajarish uchun sexga, ikkinchisi nazorat uchun buxgalteriya bo'limiga, uchinchisi ish haqini hisoblash uchun olib qo'yiladi.

Tasdiqlangan naryad-buyurtma asosida buxgalteriya bo'limi shu varaqaning o'zida kerakli xom-ashyo hajmini aniqlaydi.

Unga bo'lgan talab hisob-kitob qilinganda uning namlik darajasi hisobga olinadi. Bu ko'rsatkich uning xarajat me'yorini belgilaydi.

Shu munosabatda taomlar to'plamida ko'rsatilgan normalarga ustamalar yoki chegirmalar qo'llaniladi.

Misol. Naryad-buyurtma asosida konditer sexiga 100 kg un berish kerak.

1kg unning narxi 260 so'm. Standart asosida uning namlilik darajasi 14,5%, haqiqatda esa 15% , farqi— 0,5% . Uning namligi baland, shuning uchun u ko'proq chiqarilishi kerak, ya'ni 0,5 kg ga ortiqcha chiqarilishi kerak $(100 \cdot 0,5/100)$. Mahsulotning boshlang'ich narxi 130 so'mga ko'payadi: $0,5 \cdot 260 = 130$ s.

Ba'zi bir xom-ashyo mahsulotlari bo'lmay qolgan taqdirda ularning o'rnini ruxsat berilgan boshqa mahsulot bilan o'zgartirish mumkin. Naryad-buyurtmaning orqa tomonida bunday hol ta'kidlanib, o'rindosh mahsulotning nomi va hisob-kitobi ko'rsatiladi. Naryad-buyurtma asosida ombordan xom-ashyo chiqarishga ruxsat beruvchi yukxat yoziladi.

Ziravorlar, rang beruvchi vositalar va boshqa qo'shimcha mahsulotlar vaqt-vaqti bilan ombordan alohida yukxat bilan olib turiladi.

Retsepturada ko'rsatilgan barcha masalliqalar sexga ombordan hujjatlarda ko'rsatilgan miqdorda chiqarilishi kerak. Rahbariyat va buxgalteriya bo'limiga bildirmasdan turib, naryad-buyurtmaga hech qanday o'zgartishlar kiritib bo'lmaydi.

Tayyor konditer mahsulotlari omborga yoki vaqtincha saqlash uchun kundalik tanlash varaqalari yoki yukxatlar asosida topshiriladi. Konditer mahsulotlarini qabul qilish va chiqarish hujjatlarida mahsulotlarning to'liq va aniq nomi, donali mahsulotlarda ularning vazni ham ko'rsatiladi.

Moddiy javobgar shaxs har kuni tayyor mahsulotlar harakati haqida hisobot tayyorlaydi va boshqa tegishli hujjatlar bilan hisobotni buxgalteriya bo'limiga topshiradi. Tayyorlanishi tugallanmagan mahsulotlar keyingi kunda tayyorlanishi tugatilib, omborga yoki vaqtincha saqlash joylariga alohida yukxat bilan birinchi o'rinda jo'natiladi.

Qandolatchilik mahsulotlari ishlab chiqarish uchun ishlatiladigan xom-ashyo sex mudiri hisobidan o'rnatilgan normalar me'yorida chiqarib tashlanadi.

Xom-ashyoning haqiqiy sarfi ishlab chiqarishda mahsulotlar harakati hisobotida ko'rsatiladi. Bu hujjatda hisobot davri kelib tushgan mahsulotlar hajmi, hisobot davrining boshi va oxiridagi mahsulot qoldiqlari yo'qlama dalolatnomalari va qoldiq mahsulotlarini qaytib topshirish hujjatlari asosida ko'rsatiladi. Buning uchun hisobot davri boshidagi mahsulot qoldig'iga butun davr ichidagi kelib tushgan mahsulot qo'shiladi. Bu ko'rsatkichdan hisobot davrining oxiridagi qoldiq ajratib olinadi. Shundan so'ng xom-ashyoning haqiqiy sarfi va me'yoriy hujjatlarda ko'rsatilgan sarf solishtiriladi va farq aniqlanadi. Barcha xom-ashyo farqi bo'yicha moddiy javobgar shaxs yozma tushuntirish xati yozadi va ko'rib chiqish uchun korxonaga rahbariga yuboradi.

Qandolatchilik sexida boyliklarning umumiy qoldig'i hisobotlarda ko'rsatilgan tayyor mahsulotlar qoldig'i summasiga to'g'ri kelishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. A.N.Yershova, Z.N.Sosnina. «Sbornik retseptov, blyud i kulinarnix izdeliy, dlya predpriyatiy obhepita». Moskva. Ekonomika. 1983g. 720 str. Min. Torg. Moskva.
2. N.A.Anfimova. «Kulinariya». Uchebnik dlya professionalnix texnicheskix uchilish. Moskva. Ekonomika. 2001g. 295 str.
3. N.G.Buteykis. «Prigotovlenie muchnix konditerskix izdeliy». Uchebnik dlya professionalnix texnicheskix uchilish. Moskva. Ekonomika. 1988g. 239 str.

4. Sh.Ataxanov «Nonvoychilik texnologiyasi». Kasb-hunar kolleji o'quvchilari uchun o'quv qo'llanma. «ARNAPRINT» MChJ bosmaxonasida bosildi. Toshkent 2005 yil. 127 bet.

5. Buteyskis N.G., «Undan qandolat mahsulotlarini tayyorlash texnologiyasi». Kasb-hunar kollejlari uchun darslik. Toshkent 2003 yil. 311 bet.

6. N.A.Anfimova, L.L.Tatarskaya «Pazandachilik» Kasb-hunar kollejlari uchun darslik. Fan. Toshkent 2003 yil. 336 bet. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. Toshkent 2005 yil.

7. R U Asatov.D.T Gaffarova , S U Najmiddinov , S V Pshenichnikova “Umumiy ovqatlanish korxonalarida hisob kitob va kalkulyatsiya” .,“Sharq” nashriyot –matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati Toshkent -2007 yil

INTERNET SAYTLAR:

1.<http://www.ziyonet.uz>

2.<http://www.referat.uz>

3.<http://www.bilim.uz/>